

Jongeren uit hun 'gekende' cultuur trekken

➤ JANA KERREMANS SPRAK MET GEORGES COMHAIR VAN YAWAR EN PETER HENDRIKX VAN VILLA BASTA.

Sinds enkele weken beweegt er nog meer dan anders in de Genkse wijk Nieuw-Sledderlo. Het artistiek atelier van de straattheatergroep Yawar en de gebouwen van jongerenwerking Gigos worden ten volle benut voor de uitwerking van 'Het Voedselkonvooi'. Deze kleurrijke mobiele, 'theatrale voertuigen', zijn in mei te zien tijdens de O-Parade in Genk en de Zinneke Parade in Brussel. Het is al voor de zesde keer dat Yawar zal deelnemen aan de Zinneke Parade. De koppeling met het Genkse jeugdwelzijnsnetwerk GIGOS maakt dat de groep van Yawar uitgebreid wordt met verschillende groepjes jongeren uit andere Genkse wijken. Op die manier krijgen ook jongeren van buiten Nieuw-Sledderlo de kans om straattheater te maken. Ervaring is er met hopen: de werking van Yawar bestaat al 25 jaar.

In de wijk Nieuw-Sledderlo vinden jongeren weinig stimulansen om vooruit te komen. De straattheaterprojecten van Yawar geven de jongeren de mogelijkheid om hun persoonlijkheid te ontwikkelen en hun eigenwaarde terug te vinden. Via creatieve vaardigheden zoals steltlopen, jongleren, dansen, acteren, musiceren en maskers en kostuums vervaardigen, kunnen zij zich uiten en zichzelf ook beter leren kennen.

Dēmos gaat aan tafel met Georges Comhair van Yawar, en ook Peter Hendrixx van streekgenoten Villa Basta schuift mee aan. Villa Basta is een kunsteducatieve organisatie erkend binnen Jeugd, maar veel meer dan dat. Villa Basta onderzoekt ten volle de kruising sociaal/welzijn en kunst, en gaat op zoek naar die jongeren die minder vlot de weg vinden naar vrijetijdsbesteding in cultuur en kunst. Wat volgt is een open gesprek over de opmerkelijke werking van artistiek atelier Yawar, waarna Georges en Peter samen op zoek gaan naar de knelpunten tussen theorie en praktijk wat betreft kunst- en cultuureducatie voor jongeren uit kansengroepen.

INTENSITEIT OP STRAAT

De Genkse wijk Nieuw-Sledderlo werd eind jaren '60 gebouwd, en trok een bewonersmix aan van Spanjaarden, Italianen en Belgen. In de jaren '80 stond de wijk bekend als een 'te

mijden plek' omwille van een groot drugsprobleemverleden.

Georges Comhair (Yawar): *Toen we neerstreken in de wijk wilden we iets doen voor de jon-*

geren die voornamelijk op straat rondhingen. We wilden theater maken, en zagen het potentieel daarvoor bij de jongeren in de wijk, maar de juiste methodiek ontbrak. Via via kwamen we in contact met het Britse Theatre of Public Works. Zij combineren circus, muziek en dans in een sterk totaalgebeuren. Toen we dat zagen wisten we: 'dit is het!'.

Straattheater paste perfect bij de wijk, in Sledderlo leefde iedereen op straat. De leefwereld van Sledderlo was straattheater op zich. Yawar ging aanvankelijk aan de slag met laagdrempelige theaterspeltjes, meer spel dan theater. Zo hadden de jongeren niet onmiddellijk door dat ze bezig waren met theater. Wanneer Yawar in 1985 het straattheater introduceerde in de wijk, werden de spelers van hun stelten getrokken, en de kostuums van hun lijf. In de jaren 90 veranderde de demografische samenstelling van de wijk ingrijpend, wanneer meer en meer Turkse gastarbeiders hun weg vonden naar de goedkope sociale woningen van Sledderlo. Hun aanwezigheid zorgde voor een aanzienlijke mentaliteitswijziging. Momenteel wordt geschat dat tot 90% van de bewoners van Sledderlo van Turkse origine is.

Georges: *De beginjaren waren niet eenvoudig, maar we bereikten wel een heel diverse groep jongeren. Nu stellen zich weer andere problemen, en dan voornamelijk bij het bereiken van de Turkse meisjes, die vaak worden thuisgehouden of moeten stoppen met het project wanneer hun familie ontdekt dat het over straattheater gaat. We hebben daarom gekozen voor een aparte meisjeswerking en slagen er stukje bij beetje in om de meisjes en ouders te overtuigen.*

Los van hun taalkennis, mondigheid of studie-ijver kunnen jongeren zich op een andere

manier uiten binnen het straattheater. Altijd geraken ze gefascineerd door minstens één vaardigheid die hen ligt. Ze kunnen iets laten zien wat niet iedereen kan, hoe miniem het resultaat ook is.

Yawar zet fel in op intensieve training en discipline, met de bedoeling de jongeren uit de buurt strijdbaar te maken om hun maatschappelijke positie te verbeteren. Straattheater is tegelijk een harde en pure vorm van kunst, een methodiek die zeer intensief werkt aan persoonlijkheidsvorming. Gedurende de intensieve processen die leiden tot een voorstelling leren jongeren rekening houden met elkaar, conflicten oplossen en afspraken maken en naleven.

Georges: *We kiezen resoluut voor zeer lange en intensieve processen, waarbij wekelijks wordt samengekomen met de jongeren. Het is de bedoeling de jongeren van jongs af aan te betrekken bij de werking. De leeftijdsgroep van de 18-jarigen loopt bijvoorbeeld al voor de derde keer mee in de Zinneke Parade.*

Het handige aan straattheater is dat er zoveel valt in te passen. Op zich is bijvoorbeeld een dans- en vechtsport als capoeira redelijk beperkend, maar in een straattheatervoorstelling kan die dansvorm perfect artistiek samensmelten met andere bewegingen en interpretaties. De projecten van Yawar staan ook open voor meer commerciële vormen van cultuur. Ook bij Villa Basta trachten ze steeds het vizier open te houden en tegemoet te komen aan de leefwereld van de deelnemende jongeren.

Peter Hendriks (Villa Basta): *Daarbij moet je wel steeds opletten dat je niet alleen in de cul-*

tuur blijft hangen die jongeren kennen, want dan bied je die jongeren ook geen perspectieven. Bovendien kan dat beeld het imago van je artistieke praktijk gaan uitmaken en de kijk van je partners beïnvloeden, die al gauw de artistieke meerwaarde van zo'n project niet meer zien. Het vergt echter tijd om die jongeren uit hun 'gekende' cultuur te trekken, en dat kan slechts door gigantische investeringen voor kleine groepen jongeren.

DE 'INSPIRATOR'

Heel wat kunstprojecten worden opgesteld vanuit sociale doelstellingen, maar de deelnemende jongeren gaan die sociale doelstelling niet als dusdanig ervaren. In essentie gaat het om het artistiek uitdagen van jongeren. De voorstellingen van Yawar zijn erg beeldende, vaak zeer abstracte voorstellingen. Die abstractie is het eindresultaat van langdurige artistieke processen.

Georges: *Ik wil dat ze zo ver mogelijk gaan in het artistieke, zonder er expliciet sociale doelstellingen aan te koppelen. We trekken met onze jongeren bijvoorbeeld naar de voorstellingen van Abattoir Fermé. Onze spelers voelen verwantschap met die beeldtaal. Het inzetten op beelden, meer dan op tekst, de verwijzingen naar het rituele, het lichamelijke. We gaan kijken zonder inleiding of vooropleiding, dan pas zie je het effect op de gasten. Maar dan krijg je van buitenaf kritiek: "Allez, Georges, dat vatten die mannen toch niet?" Die jongeren worden constant onderschat. Het is absurd te denken dat zoiets voor deze groep niet werkt. Het gaat toch over een beeld dat binnenkomt bij iemand, en iemand die erop reageert. Of je nu een opleiding hebt genoten of niet, het gaat over beelden. Soms moet je niet veel meer doen dan enkel inspireren. Gasten mee in een droom*

laten gaan, een gedeelde droom. Weg van puur persoonlijke zaken. Zo brengen we ook poëzie binnen, we gaan werken rond werk van Wislawa Szymborska en Fernando Pessoa. We geven dat puur op gevoel en ervaring, zonder daar kunsteducatieve sessies aan vast te hangen

Peter: *Dan fungeer je dus als 'inspirator'. Dat lijkt me de rol van de 'kunsteducator': inspireren, in plaats van vast te houden aan bepaalde methodieken. Kunst inspireert, en dat is het belangrijkste voor jongeren. Kunst, en de indruk van kunst op iemand, kan alle sociale categorieën overschrijden. Het gaat om de energie van een begeleider, iemand die kracht en inspiratie wil delen. Dat is de essentie van kunsteducatie. Als je 'het' niet hebt, doe je meer kwaad dan goed.*

Het is duidelijk: het werk van een 'inspirator' vergt tijd. Dat botst vaak met heel wat verwachtingspatronen van de buitenwereld én het beleid. Zo stelt men wel eens de vraag welke jongeren uit sociaal-artistieke projecten zoals Yawar doorstromen naar het professioneel circuit. Dergelijk 'managementdenken' kan niet de voornaamste doelstelling van een eerlijk en waardevol sociaal-artistiek proces zijn. Wat dergelijke projecten wel kunnen verwezenlijken, is jongeren door hen intensief te begeleiden dezelfde kansen geven als hun leeftijdsgenoten.

GEZOCHT: ZEEËN VAN TIJD

Neem nu het voorbeeld van de Kunstbende. Bepaalde jongeren komen aan de start van die competitie met al heel wat competenties op zak, terwijl veel jongeren uit kansengroepen die competenties nog niet hebben kunnen ontwikkelen. Het wedstrijdconcept van de Kunstbende daagt veel jongeren uit, maar

vergt tegelijkertijd een noodzaak aan intensieve voortrajecten, opdat elke jongere een eerlijke kans zou krijgen.

Villa Basta en Yawar zetten beiden sinds een tijdje in op voortrajecten en begeleiding van deelnemers voor de Kunstbende. Ook bij de Brusselse voorrondes voor de Kunstbende wordt sinds een aantal jaren via JES vzw het jeugdwelzijnswerk actief betrokken voor de intensieve begeleiding van jonge artiesten uit kansengroepen. De knowhow van jeugd-welzijnswerkers wordt hier gekoppeld aan de ervaring van culturele organisaties, met als bedoeling zoveel mogelijk jongeren uit alle geleidingen een kans te geven op het podium.

Georges: *Een jongen van bij ons begon zes jaar geleden bij Yawar in een piepklein rolletje met een masker op, en staat nu met een zelfgeschreven monoloog op de Kunstbende. Zoiets bereik je niet van vandaag op morgen. Dergelijke stappen, dat vergt jaren werk. Ik moet die gasten wekelijks zien, en wekelijks met hen praten.*

Kunsteducatieve en sociaal-artistieke projecten en organisaties krijgen al te vaak te maken met de logica van een beleidsmaker die een beleid 'in the picture' wil zetten, en rendement en kwantiteit wil zien. Zo creëer je zelden langdurige processen. De nadruk ligt nog al te vaak op vernieuwing, op innovatie. Die eis staat haaks op de tijd die dit soort werk verlangt.

Peter: *Als kunsteducatieve jeugdorganisatie wordt Villa Basta opgedragen zoveel mogelijk jongeren op zo kort mogelijke tijd te benaderen. Het heeft echter weinig zin jongeren te prikkelen om hen dan te laten barsten. Men heeft de mond vol van 'culturele competen-*

ties' en participatie, zonder te beseffen wat de praktijk echt nodig heeft: geld, uiteraard, maar vooral tijd, zeeën van tijd. Terwijl het beleid in veel gevallen rendement en kwantiteit wil zien.

Ook binnen de categorie sociaal-artistiek werk worden projecten steeds aangemaand vernieuwend uit de hoek te komen, terwijl tezelfdertijd beleid en beoordelaars er vaak een al te eng beeld op nahouden van wat nu wel of niet 'artistiek' is, zeker wat jongerencultuur betreft. Zo werd Yawar nooit structureel erkend als sociaal-artistieke organisatie. Hoewel die erkenning voor hen geen 'must' is, vallen er toch bepaalde kanttekeningen bij te maken.

Georges: *Welk signaal geef je aan starters? Je wil niet dat gelijkaardige waardevolle projecten moeten blijven aanmodderen en artistiek niet worden erkend. Tegelijk moet je er steeds over waken je niet te plooiën naar een beleids-categorie. Het is wel behoorlijk frappant wanneer men je voorstelt om eens te gaan praten met erkende sociaal-artistieke werkingen, terwijl je hier al veel langer bezig bent en heel goed beseft wat wel en wat niet werkt voor de jongeren.*

Er is nog veel werk aan de winkel inzake het sensibiliseren van verschillende sectoren om kunsteducatieve en sociaal-artistieke processen voor jongeren uit kansengroepen de structurele ondersteuning te geven die ze nodig hebben. De sectoren Cultuur, Jeugd, Welzijn en Onderwijs zijn elk markten op zich, met evenveel verschillende logica's en discours. Die versnippering is niet evident. Want de gemene deler is en blijft de kracht van kunst. Het is een niet-evidente zoektocht naar een transversaal spoor, zonder het artistieke hierbij uit het oog te verliezen.

